

Курепін Вячеслав Миколайович

МОДЕЛЬ УПРАВЛІНСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ З ПИТАНЬ БЕЗПЕКИ ТА ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується постійно зростаючою кількістю та складністю безпекових викликів, які напряду впливають на функціонування закладу вищої освіти. Сьогодні вітчизняні заклади вищої освіти працюють в умовах природних та техногенних ризиків, кібернебезпек та інформаційних впливів, епідеміологічних криз, воєнних загроз. Освітнє середовище перестало бути небезпечним, стабільним простором. Передбачувано воно перетворюється на складну соціально-організаційну систему, яка потребує постійної адаптації до зовнішніх та внутрішніх ризиків. Безпека здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних працівників та персоналу стає не лише соціальною цінністю, а й стратегічним ресурсом розвитку університету.

В умовах воєнного стану та гібридних загроз питання цивільного захисту в закладах вищої освіти набуває особливої актуальності (Курепін В. М., Курепін Д.В., Іваненко В. С., 2025). Ризики ракетних ударів, можливих диверсійних дій, балістичної загрози вимагають чітко організованої системи реагування, наявності укриттів, алгоритмів евакуації, налагоджених комунікаційних каналів та постійного навчання учасників освітнього процесу. Університети, за рахунок розвиненої інфраструктури з високою концентрацією постійного та перемінного складу, є потенційно уразливими до таких впливів.

Актуалізація загроз, включаючи природні, техногенні, інформаційні і особливо воєнні, потребує комплексний характер заходів та посилення управлінської складової у сфері безпеки освітніх установ. Традиційних підходів до організації безпеки в умовах воєнного стану та гібридних небезпек, як сукупності формальних заходів або виконання нормативних вимог буде явно недостатне.

При наявних загрозах активного характеру, включаючи підвищений рівень кіберзагроз (Самойленко О. О., Бацуровська І. В., 2025): несанкціонований вхід до інформаційних ресурсів, витік персональних даних, кібератаки на освітні сервіси тощо паралізує діяльність освітнього закладу, важливу роль відіграє управлінська майстерність керівника закладу вищої освіти. Його вміння формувати управлінську політику, розподіляти ресурси та забезпечувати координацію структурних підрозділів визначає стратегічні пріоритети розвитку університету. Ефективність системи безпеки залежить від здатності керівника приймати обґрунтовані рішення в умовах невизначеності та ризику.

Важливого значення набувають лідерські якості керівника, його комунікативна компетентність, здатність до антикризового управління та стратегічного прогнозування. За рахунок інтеграції безпекових питань у загальну стратегію розвитку закладу освіти, створення дієвих механізмів моніторингу та контролю відбувається посилення управлінської складової. Керівник, як суб'єкт стратегічного управління, має не лише організовувати виконання заходів цивільного захисту, а й формувати культуру безпеки. Така постановка питання підвищує відповідальність, формує стійку, адаптивну та ефективну систему цивільного захисту та безпеки освітнього середовища.

Керівник закладу вищої освіти забезпечує системну підготовку колективу до дій в умовах надзвичайних ситуацій, організує ефективну взаємодію структурних підрозділів. Управлінська компетентність у цій сфері передбачає

знання нормативно-правової бази з цивільного захисту. А уміння розробляти та впроваджувати плани реагування, координувати безпекові заходи, здійснювати моніторинг ризиків забезпечує належний стан матеріально-технічної бази освітнього закладу.

Лідерські якості керівника надають можливість брати на себе відповідальність за прийняття рішень у кризових умовах (Кузнецова В. А., 2025), підтримувати психологічну стійкість колективу, формувати довіру та впевненість у безпечності освітнього простору. Відповідальне ставлення до власної безпеки та безпеки інших виключає формальне виконання вимог законодавства, навпаки змушує активно впроваджувати превентивні заходи, організовувати навчання та тренування, мотивувати працівників. Стратегічне бачення через згуртованість колективу та здатність рішуче діяти в умовах ризику та невизначеності забезпечує дієву основу функціонування системи цивільного захисту в закладах вищої освіти.

Створення безпечного освітнього середовища для всіх учасників освітнього процесу передбачає інтеграцію принципів ризик-орієнтованого підходу до управлінських рішень, постійний моніторинг потенційних загроз та формування культури безпеки в академічній спільноті. Стратегічний характер безпекового компонента управління в освітній установі охоплює питання цивільного захисту, охорони праці, пожежної та техногенної безпеки, інформаційної та антитерористичної захищеності, психологічної підтримки. Ефективність цього напрямку значною мірою залежить від здатності адміністрації забезпечити чітку координацію структурних підрозділів (Bakhishova S., 2023). В умовах кризових ситуацій стабільність забезпечуються відповідністю діяльності закладу сучасним вимогам національної безпеки та стандартам якості освіти, відповідальністю персоналу та здобувачів вищої освіти до формування культури безпеки.

Модель управлінської майстерності має структуру та компоненти, які відображають цілісну систему професійних знань, умінь, особистісних якостей та ціннісних орієнтацій керівника закладу вищої освіти. Основу цих компонентів складає стратегічно-цільовий компонент, який визначає місію, бачення, довгострокові цілі та пріоритети розвитку. Система управлінських знань нормативно-правової основи цивільного захисту, розуміння соціально-економічних процесів та сучасних підходів до менеджменту охоплює когнітивний компонент. Операційно-діяльнісний компонент пов'язаний із практичними вміннями планування, організації, мотивації, контролю та прийняття управлінських рішень.

Знаковим компонентом у лідерських якостях керівника є здатність формувати команду, вибудовувати партнерські взаємодії, досягати спільних з колективом результатів. Саморозвиток, емоційна стійкість, етичність, відповідальність і здатність до критичного аналізу власної діяльності зумовлює особистісно-рефлексивний компонент лідера та забезпечує ефективне функціонування та розвиток освітньої установи.

Принципи побудови моделі управлінської майстерності ґрунтуються на системності, що передбачає взаємозв'язок та взаємозумовленість усіх її складових. Обґрунтованість управлінської моделі та можливість її ефективного застосування в управлінській практиці відбувається завдяки науковості, яка забезпечує опору на сучасні теорії управління та педагогіки; цілісності та інтегративності, що поєднують професійні та особистісні характеристики керівника. Присутні динамічність, яка враховує необхідність постійного оновлення компетентностей відповідно до змін; практична спрямованість, що забезпечує орієнтацію на реальні

управлінські ситуації; адаптивність, яка дозволяє моделі враховувати специфіку установи та контекст її функціонування.

В умовах закладу вищої освіти модель управлінської майстерності буде функціонувати інтегровано поруч з системою стратегічного та операційного управління, кадрової політики, внутрішнього забезпечення якості освіти та безпекового менеджменту. Практичного змісту модель управлінської майстерності у середовищі освітнього закладу набуває через управлінські рішення ректорату, діяльність структурних підрозділів, організацію освітнього процесу (Batsurovska I.V., 2023).

Її ефективність визначається узгодженістю цілей розвитку закладу, формуванням управлінської культури, впровадженням інноваційних підходів до організації роботи у сфері цивільного захисту. Важливим є здатність команди адаптуватися до змін нормативного середовища та реагувати на виклики соціально-економічного та безпекового характеру.

Послідовність реалізації управлінської моделі повинна бути поетапною та логічною. На початковому етапі здійснюється аналітико-діагностична робота – відбувається оцінювання наявного рівня управлінської компетентності, визначаються проблемні та слабкі напрями діяльності та ресурсні можливості закладу. Потім формується концептуально-проектний етап за яким відбувається уточнення цілі, розробляються механізми впровадження та визначаються критерії результативності.

Організаційно-практичний етап включає впровадження управлінських технологій, професійний розвиток керівників навчального закладу та його структурних підрозділів, коригування внутрішніх регламентів та процедур. Завершальним етапом є рефлексивно-корекційний етап, під час якого здійснюється моніторинг результатів, аналіз досягнутих змін, уточнення стратегічних орієнтирів та подальше удосконалення моделі відповідно до потреб закладу вищої освіти.

Доцільність структурно-функціональної моделі управління цивільним захистом закладу вищої освіти ґрунтується на її здатності забезпечувати системний та ефективний підхід до організації безпеки освітнього середовища. Інтеграція нормативно-правових вимог, організаційних механізмів та матеріальних ресурсів в єдину управлінську систему забезпечує своєчасне реагування на надзвичайні ситуації та можливість мінімізації ризиків для здобувачів вищої освіти, професорсько-викладацького складу та співробітників університету.

Прозорість прийняття рішень у сфері цивільного захисту сприяє чіткому розподілу відповідальності між підрозділами, визначенню процедур взаємодії та координації дій. Практична складова реалізації моделі повинна демонструвати здатність її адаптації до різних типів надзвичайних ситуацій, від природних і техногенних, кризових подій у освітньому процесі, підтримуючи безперервність функціонування закладу.

Отже, модель управлінської майстерності керівника закладу вищої освіти з питань безпеки та цивільної захисту свідчить про її незаперечну роль у формуванні ефективної управлінської системи та забезпечення стійкості освітнього середовища. Поєднання управлінської компетентності з лідерськими якостями керівника забезпечує не лише адміністративне виконання вимог законодавства, а й стратегічну готовність до реагування на надзвичайні ситуації.

Список використаних джерел

1. Курепін В. М., Курепін Д. В., Іваненко В. С. Цивільний захист: навчальний посібник для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти денної та заочної форм здобуття вищої освіти. Миколаїв : МНАУ, 2025. 491 с. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/20130>.

2. Самойленко О. О., Бацуровська І. В. Кібербезпека цифрового освітнього середовища як складова системи безпеки праці та життєдіяльності. Суспільство та національні інтереси: журнал. 2025. № 11(19). С 255-268. [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-11\(19\)-255-267](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-11(19)-255-267).

3. Кузнецова В. А. Основа розвитку підготовки керівників закладів освіти. Контексти творчості Євгена Миколайовича Хрикова: актуальні проблеми освітнього та публічного менеджменту : збірник матеріалів I міжнародних педагогічних читань пам'яті Є. М. Хрикова (м. Полтава, 03 квітня 2025 р). Полтава : ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2025. С. 106-109. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/21850>.

4. Batsurovska I. The Impact of the War in Ukraine on the Study Results at an Agricultural University // Tréma. 2023. № 60. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15314>.

5. Bakhishova S. Scitnce during the war: realities, challenges and ways of overcoming // Ekologia i racjonalne zarządzanie przyrodą: edukacja, nauka i praktyka [Zasób elektroniczny]: materiały z międzynarodowej konferencji naukowo-praktycznej (Łomża – Żytomierz, 15.11.2023 r.). Łomża : MANS w Łomży, 2023. С. 256-264. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/16203>.